

KALKINAN MEMLEKETLERDE TARIMSAL YAYIMIN ÖNEMİ

J.M.A. PENDERS (1)

YAYIMCI ARAŞTIRICININ İstihkâmcısıdır.

Yayım teşkilâtı deyince yurdumuzda genellikle araştırma neticelerini yayan, üreticiye ulaştıran bir müessese akla gelmektedir. Halbuki biraz ilerlemiş uluslarda Yayımçı Araştırmacıya yön verir; onun geçeceği yolu asfaltlar, diğer bir deyişle araştırmacının istihkâmcısıdır.

Araştırmacı ile yayımcı arasındaki bu ilişki araştırmada olduğu kadar yayımda da ihtisaslaşmayı şart koşar. O halde Araştırma Organizasyonunda yapılacak bir değişiklik yayımmkini de değiştirmeyi icab ettirmektedir. Bu noktanın özellikle son zamanlarda, yurdumuzda yapılması bahis konusu olan reorganizasyonda göz önünde tutulması faydalıdır.

Diğer taraftan yayım kişisel bir eğitimidir. Geniş anlamı ile toplumsal kalkınmanın kendisidir. Diğer bir deyişle yayım ile eğitim arasında da ilişkiler vardır.

Esasen Yayım Yurdumuzda Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana daima ön plânda yer verilmesinin nedenleri bunlardır. Fakat araştırma ile ilişkilerinin gelişen şartlara göre yeniden ele alınma zamanı gelmiş geçmiştir bile...

Abdurrahman YAZGAN (2)

Kalkınan Memleketlerin Tarımsal Bünyesi

1943 yılının sıcak ilkbaharında ondan iki yıl sonra FAO'nun doğmasına vesile olan büyük bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda dünya nüfusunun üçte ikisinin tarımsal üretimle uğraştığı ve yine de aynı miktar nüfusun normalin altında beslendiği dile getirilmiş; kifayetli bir beslenme seviyesinin temin edilmesinin ancak üretimin rasyonel bir şekilde artırılıp dağıtılmasıyla mümkün olacağı ifade edilmiştir. Bu görüşün isabetli olduğu 1960—1965 döneminde «Dünya'yı Açlıktan Kurtarma Kampanyası»nın açılmasıyla tasvip edilmiştir.

Hernekadar dünya toplam tarımsal üretimi son bir kaç sene içerisinde % 2,5 oranında artış göstermiş ve buna karşılık nüfus artışı % 1,5

(1) Yalova — Project Manager.

(2) Yalova Sebzeçilik Seksiyonunda Mütchassis.

kadar olmuş ise de bölgesel farklar büyük bir dengesizlik göstermektedir. Gelişmemiş ulusların bir çoğunda nüfus ziraî üretime oranla daha fazla bir artış arzettiği halde gelişmiş memleketlerde durum bunun tam tersinedir.

Bu sebepten gelişmiş memleketlerle gelişmemişler arasındaki açıklık gittikçe artmaktadır. Bu meyanda yabancı fazlalıklar henüz tartışmalı olmakla beraber 1954 te Roma'da yapılan FAO toplantısında görüş birliğine varılmış ve son 7 sene içinde bu konuda tecrübe kazanılmıştır. Gelişmemiş memleketlerde üretimin teşvik edilmesi hüküm süren genel kanaati temsil etmektedir. Bu memleketlerde halkın büyük bir kısmı millî gelirin çoğunu teşkil eden ziraatta çalışmakta fakat işçi ücretleri de düşük bulunmaktadır. İşçi ücretlerinin yükseltilmesi halkın tarım sektörünün dışında istihdamı ile mümkündür. Tarımsal gelir ve ağır imalât sanayii birbiri ile yakinen ilgilidir. Bu ilgi özellikle ağır sanayiın bölgelere göre dağıldığı şartlarda daha fazla önem kazanır. Ağır imalât endüstrisi daha az gelişmiş tarım memleketlerinde ziraat endüstrisinin kurulmasına yardım eder.

Eldeki rakamlar ziraatta çalışan nüfusun ve ziraattaki işçi ücretlerinin memlekettten memlekete değiştiğini göstermektedir. Bu iki rakam serisi belirli bir dereceye kadar birbirleriyle ilgilidir.

Meselâ Hollanda ve Birleşik Amerika'da tarımda çalışan nüfus takribi olarak toplam nüfusun % 10'u kadardır. Diğer bir deyişle bir fert 25 ten fazla şahsa yetecek üretimi yapmaktadır. Bu oran İtalya'da % 30 dan, Türkiye ve Yunanistan'da % 50 den fazla, Hindistan Pakistan ve Birmanya'da % 70'e yakındır. Collin Clark Yeni Zelenda'da bir Km² lik standard ziraat arazisinde üretim için sadece ortalama olarak % 0,5, Birleşik Amerika'da % 2, Çin'de % 40 ve Mısır'da % 75 insan kullanıldığını hesaplamıştır.

Materiyal ile Entellektüel Yatırımın Karşılaştırılması :

Gelişmemiş memleketler geri kalmış inkişaflarını hızlandırma bakımından üretim için gerekli sermayeyi bulmak zoriuklarıyla karşılaşmaktadırlar. Sermaye ya «iç» tasarruftan veya gelişmiş memleketlerden edinilecek «dış» malî yardımlardan temin edilir. Rostow (4) safi üretim yatırımı olarak millî gelirin en az % 5 kadarını kendine yeterli ekonomik gelişme için lüzumlu görmektedir. Ancak bu suretle tıbbî tedbirlerin ve sağlık hizmetlerinin tedricen gelişmesi neticesi bu memleketlerde hızla artan nüfusu da hesaba katarak fert başına düşen sâfi kâr bakımından bir denge sağlanabilir. Meselâ fert başına düşen geliri % 2 oranında arttırmak için iç tasarruflardan veya dış yardımlardan temin

edilecek ve millî gelirin % 10 u kadar tutacak bir yatırıma ihtiyaç vardır. Yapılan tahminler Güney Avrupa memleketlerinde hayat seviyesini yıllık % 2 nisbetinde arttırmak için 1600 milyon dolarlık yatırıma ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Bu memleketler millî gelirlerinin % 5 ini bu maksat için tasarruf etseler bile, Kuzey Avrupa memleketlerinin millî gelirlerinin % 0,5 ine tekabül eden lüzumlu yatırım miktarını karşılayamazlar. Avrupa ülkelerinden seçilen bu misâl az gelişmişliğin nisbi bir terim olduğunu göstermektedir. O halde Avrupa haricinde şartların elverişli olmadığı ülkelerde daha fazla bir gayrete lüzum vardır. Fakat bu maddî yatırım ve yardım konunun sadece bir cephesidir. Gelişme derecesinin özellikle tarım memleketlerinde halkın kültür seviyesi ile ilgili oluşu, sermayenin yanında indirek olarak tesir eden entelektüel yatırımın da önemli olduğunu anlatmaktadır. Öğrenim kolaylıkları, yayım ve mesleki eğitim ve tatbiki araştırma hep beraber bu yöndeki mahdut kaynakları azami şekilde kullanmaya yardım ederler. Bu faktörler kendine yeterli bir şekilde gelişmede gerek bilgi, maharet, anlayış ve gerekse de teşvik edici ve cüret verici olarak hayati önemi haizdirler. Ekonomistler ekonomik gelişmede eğitimin önemini anlamışlardır. Millî gelirle fert başına öğrenim yatırımları arasında sıkı ve gözle görülür bir ilgi olduğu değişik ulusların mukayesesinden ortaya çıkmaktadır (5). Diğer bir önemli cihet de eğitimin paralelinde giden ve kültürel adaptasyonu ihtiva eden halkın sosyal refah seviyesidir (6). O halde gelişmiş ulusların maddî yardımlarından ayrı olarak ziraî yayımda yardımcı olacak eksperler göndererek teknik bilgilerin artmasına yardım edilmeli ve bu memleketlerden burs temin ederek elemanların yetişmesine de gayret sarfedilmelidir.

Mesleki Eğitim ve Yayım Arasındaki İlişkiler:

Öğrenim hizmetlerini arttırmak nisbi de olsa biraz masraf ister ise de tarımsal üretimin pazar mahreç ve taleplerine uymasında, maliyet masraflarının düşürülüp kalitenin yükseltilmesinde seçici bir genişlemeye doğru götürür ki, bundan hem üretici hem de tüketici faydalanır. Gelişmemiş bir memlekette yayım, bu öğrenim hizmetleri için ilk basamağı teşkil etmesi bakımından aşırı bir önem kazanır. Yayım, bu türlü mesleki öğrenim için lüzumlu talebi kefaleti altına alır. Pratik mesleki öğrenim teşekkülleri de yayımın temeli üzerine yapılan binanın daha tesirli ve kifayetli olmasını temin eder.

Hollanda «yakın» bir geçmişte ham maddelerinin azlığı yoğun ve hızla artan nüfusu ile gelişmemiş uluslardan sayılırdı. Özellikle bu tabir Hollanda ziraatı için çok yerindedir. Zira Hollanda bu asrın başlarında geri kalmış bir devlet iken 40—50 sene içerisinde yabancı eksperlerinde

ifade ettiği gibi modern rasyonel bir ziraatin mümessili durumuna girebilmiştir (7). Harp sonrası senelerinde ziraatta produktivitenin gittikçe artması iş gücünün kaydırılması sebebiyle imalât endüstrisinin gelişmesine, uygun fiyatlarla besin maddesi teminine, nihayet tarımsal ihracatın artmasına—ki, bu ziraî ithalatın nisbeten azalması şeklinde kendini göstermiştir—ve dolayısıyla gittikçe genişliyen imalât sanayiinin ihtiyaç duyduğu ham maddelerin ithaline imkn hazırlamasına yardım etmiştir. Bu suretle Hollanda yarım asırlık bir devre içerisinde tamamen tarım memleketi iken imalât sanayii ağır basan modern bir ulus haline gelebilmiştir. Bugünkü durumda işçilerin % 40 ı endüstride ve % 12 si de direk olarak tarımda çalışmaktadırlar. Son on sene içerisinde tarımsal bünyede meydana gelen değişikliklerin oranı tedricen Birleşik Amerika’nınkine yaklaşmaktadır. Bugün ise tarımsal rekabette Ortak Pazar üyelerini korkutacak bir seviyeye erişmiştir. Dünyadaki en yoğun yayım teşkiltından biri olan Hollanda tarımsal yayımının yıllık bütçesi ziraî istihsalin % 0,5 ine ulaşamaz. Eğitim ve yayım ile birlikte bu miktar % 2 yi bile bulmaz. Bu yüzde meblğ, tarımsal nüfusun karşılaştığı ziraî bünye değişiklikleri göz önünde tutularak son on sene içerisinde iki misline çıkarılmıştır. Bu miktarın değişen memleket şartlarına göre % 5—10 arasında olabileceği tahmin edilmiştir. Değişik şartlara göre kurulan orantı da intensif işlenilen arazi, iş gücü ve toplam arazi esas alınmıştır. % 5—10 arasında değişen bu oran senede % 1,5 veya daha fazla kr sağlayan bir yatırım olarak kabul edilebilir. Bu nisbet birçok senelerin ortalamasından çıkarılmıştır (8). Bu meyanda Surinam gibi hızla gelişmeyi hedef edinmiş bir memlekette bu yüzde miktarın % 6 ya çıkarıldığını belirtmek ilgi çekici bir misal olabilir.

Her ne kadar eğitim «Know Why», yayımın «Know How» önünde gider ise de netice olarak mesleki ve genel eğitim tarımsal yayımın üzerine kuracağı binanın temelini teşkil eder. Bu sebepten yayım okul dışı bir ğitimdir ki, gelişmemiş memleketlerde ziraî nüfusun eğitilmesinde başta gelir. Yüksek ğrenim maksadıyle kurulmuş olan enstitüler tarımsal nüfus kütlelerinin seviyesine inebilmekten ziyade mahdut ğretim personeli ile değişik gelişme projeleri için yüksek seviyede eksper yetiştirmektedirler. Tarımsal nüfusun çoğunun okuyup yazma bilmediği bir ortamda bu tip teorik eğitim sisteminin ziraatla uğraşan gençlere uygulanması devletin kalkınmada gerekli gördüğü hızı ayarlayamamasına sebep olabilmektedir. Bununla beraber ilk ve orta okul seviyesindeki tarım okulu ğretmenlerinin yetişmesi için azami gayret sarfedilmelidir. Bu suretle yavaş yavaş iptida meslek okulları seviyesine erişecek olan mesleki kursların başlamasına yardım edilmiş olur. Yayım bu yönde yardımcı olabilir ve olmalıdır da. Yayımılar gelecekteki ğretim kolaylık-

larının yayılmasına ve genişlemesine de hizmet edebilirler. Bütün bu sebeplerden yayım düşük gelirli memleketlerde tarımsal nüfusun eğitiminde başlangıç noktası olarak baş rolü oynar.

Tarımsal Gelişme Projeleri:

Düşük gelirli memleketlerde ilerlemeyi gerçekleştirme yolunda iki değişik görüş vardır. En iyisi ise bunlar ortasında olan ve aşırı hızlı ekonomik gelişme ile çok yavaş ilerliyen gelişme arasında bulunan yoldur. Tabir caizse bu yola altın yol da denilir.

A. Birinci görüş siyasî bağımsızlığını henüz kazanmış birkaç gelişmemiş memleketin tarımsal kalkınması için muteberdir. Bu uluslar gelişmiş memleketlerle olan açıklığı hızla kapatmak için maddî yatırımlarını daha ziyade teknolojik sahalarda kullanmak istemektedirler. Aydın zümre tarafından bu tip projelere köy halkının yaptığı tepkinin çok müsbet olduğu kabul edilmelidir. Mamafih bu tip memleketlerde devlet, siyasî bağımsızlığını kazanmış olan halkın sevincinden de ileri gelebilen bu heyecanı fazla mübalâğa etme temayülünü gösterebilir. Yahut da kendine yeterli hale gelebilmek maksadıyla içlerinde mevcut sınırlayıcı faktörleri yenebilmek için politika değiştirmektedirler.

Yeni meskûn yerlerde veya köylerde teknolojinin hayat seviyesi içerisindeki yeri küçümsenmemelidir. Teşvik ve teşebbüs kudreti ki, bunlar hayati önemi haizdirler, mevzuata ait tahditlerle zayıflatılabilirler. Bu tahditler arazi tasarrufu üzerinde emniyetin sağlanılmayışı; uygun zamanda kredi verilmeyişi, pazarlanabilir fazlalıklar için kazançlı mahreçlerin itimat verici durumda olmayışı şeklinde v.s. kendini gösterebilir. Bu tahditler teknolojik yeniliklerin girmesiyle direk olarak değişmiyebilirler.

Bundan başka geçmişteki eğitim imkânlarındaki aksaklıklar da çabucak düzeltilemezler. Kalkınma projeleri genel olarak tecrübeli yüksek seviyede mütehassıslar tarafından idare edilmektedirler. Bu mütehassıslar bazı komünist memleketlerinde ekstrem olarak kolhoz veya sovhöz'a yönelmektedirler. Çoğu kere kollektif ve kooperatif ziraat sistemi birbirinin eş mânâlısı olarak görülür. Birinci sistem cazip görülüyor ise de tecrübeler bu sistemin gelişmemiş memleketlerde «yeni» tarımsal meskenler için yegâne yol olmadığını göstermiştir. Kollektif ziraat sistemi birlikte çalışma sisteminin en zor şeklidir. Bu sistem köydeki mal sahiplerine, özellikle «eski» arazilerde bir imtiyaz sağlar. Birlikte çalışma Co-operation ziraat sistemi ihtiyari olup kendi kendine hükmetmek ve kendini idare etmek prensipleri üzerine kurulmuştur. Yeni kurulan memleketlerden İsrail bu hususta çok enteresan bir etüd konusu

olabilir. İsrailde kollektif ziraat ve sisteminin yanında münferit ziraat sistemi yer almakta ve ayrıca bu iki ekstrem arasında geçit teşkil eden durumlara da rastlanmaktadır (9). Yeni bir yere yerleşen bu kişilere gösterilen tarımsal öğretim ve eğitim kolaylıkları bu noktai nazardan önemli rol oynamaktadır. Meşhur Kibuz hareketi halen sayıca İsraildeki yahudi halkın % 5 inden daha azdır.

Birkaç ziraî kalkınma projesi bu izah edilen yeni memleketlerde devlet mütehassısları tarafından yürütölmüştür. Kooperatifler, tarımsal alanda makineleşme ve sulama kontrolları memurlar tarafından tatbik mevkiine konulmuştur. Bu meyanda birçok misal verilebilir. Mese-lâ bunlardan bir tanesi «cellules de mise en valeur» bir sulama sistemidir ve şu esnada böyle bir proje Tunus'ta tatbik edilmektedir (10). Kolektif sistemi ve bunun sosyoekonomik neticelerini bertaraf etmek için eğitim sisteminin kesifleştirilmesine ve aynı zamanda gelecekteki çiftçilerin kooperatifleşmeye teşvik edilecek şekilde yetiştirilmesine önem verilmelidir. İdare etme «Directing» safhasından kurtulup nezaret etme «Supervising» sistemine girmek icab eder ki, bu ikincisi temin edilecek krediden başka bir şey değildir. Kooperatif ziraat sistemi tedricen münferit şahıslara da tatbik edilebilir (11). Küçük müstakil çiftçiler kanalıyla kooperatifçiliğin gelişmesi alım, satım, pazar ve kredi unsurlarına da tesir eder. Bu bakımdan kooperatifi idare edenlerin de ayrıca bir eğitime tabi tutulmasında fayda vardır. Nihayet, adı geçen nezaret etme «Supervising» safhası eğitim safhasına doğru ilerlemiş olur. Eğitim safhasında ise kelimenin tam manasiyle kesif bir yayıma ihtiyaç vardır.

B. İkinci görüşe misâl olarak Hindistan ve Pakistandaki toplumsal kalkınma projelerini verebiliriz. Kesif yayım faaliyeti ile birlikte entellektüel yatırımın önemine burada işaret etmek yerinde olur. Maksada ulaşmak için müstahsilin hislerine tercüman olacak şekilde hareket etmek esas noktayı teşkil etmektedir. Bu sistemde her nekadarköylünün teşebbüs kabiliyeti biraz mübalâğa ediliyor ise de gelişmiş memleketlerle olan açıklığı kapatmak için bu sistem en ideal şekildir. Burada kalkınmaya yardım edecek memurların rolü ön plânda eğitici olmaktadır. Daha özel bir ifade tarzı kullanmak icabederse fertleri ihtiyaç duydukları hislere doğru tahrik etmektir.

Bu her iki görüş arasındaki denge muhafaza edilmektedir. Nihai gelişme programının en ileri ve komplike şekli iyileşme yolunda vadedici, mevcut durumun özelliklerine uygun bir tarzda olmalıdır. Bu problem halkın anlıyamıyacağı kadar ileri bir safhada da olmamalıdır. Bunun sebepleri S.K. Mey'in makalesinde grafik şekilde gösterilmiştir.

Gelişmiş ulusların kalkınma programlarında Co-ordinasyon ekono-

mik ve sosyal alandaki aşırı ihtisaslaşma hesaba katılmaya mecburdur. Bunun etkileri yayım teşkilâtının kendisinde de görülür. Gelişmemiş memleketlerde bu problem daha az önemlidir. Bu memleketlerde daha fazla merkezîyetçilik ve kalkınma projelerinde de muhtariyet esastır. Bu kalkınma projelerinin mevzii ve millî seviyelerinde göze çarptığı gibi beynelmîl seviyelerde de görülmektedir.

Yayımın Faaliyet Alanı:

Mevcut yayım teşkilâtı durumu hakkında doğru hüküm verebilmek için o memleketin tarihi gelişimi ihmâl edilmemelidir. Bu meyanda gayeyi meydana getiren şartlar ve çalışma metodları da zikredilebilir.

Çiftçiler fazla verim sağlama yolunda aşırı tahdit edici faktörlere mâruzdurlar.

İşletmeler ortalama olarak küçük olup uygunsuz bir tarzda parsel-lenmişlerdir. Sulama idaresi güçtür. Sulanacak ziraat arazisi de ıslâha muhtaçtır.

İşletmeyi büyütmek için karşılaşılan güçlükler kanunî şartlardan ileri gelmektedir. Mirasla bölünmeyen sistem ile bu güçlükler kısmen azaltılabilir. Arazi sahiplerine ait tapulama sistemi hassasiyetle yapılmadığından bu husustaki ayarlamalar henüz plânlama safhasındadır.

Tarımsal nüfus için biraz da sermaye lüzumludur. Normal kredi sistemine olan nisbetten yüksektir.

Sadece kredi sistemi geri kalmış durumda olmayıp, çiftçiye lüzumlu mübayaa malzemesi ve değerlendirilmiş mahsul de dahil toplam zirai istihsalın satış pazarı da mahduttur. Ziraat arazisinin kifayetli bir dağılımına halâ rastlanılmamaktadır. İç ve dış pazardaki satış durumu tarımsal üretimin arzında ve kalitede dengeyi sağlayacak esas unsurları tatmin etmekten uzaktır. Bu durum hem üreticinin ve hem de tüketicinin aleyhinedir.

Tarımsal nüfusun yetersiz eğitimi menşe, seviye, ve ırk farkları; birlikte hareket etme insiyatifinin noksan oluşu hızla gelişmeyi engelliyen faktörlerdendir. Halk modern mânâda paraya dayanan ekonomiden ziyade geleneksel istihsal ekonomisini kabul etmiştir. Hâlen de ekonomik düşüniş ve davranış inkişaf etmemiştir.

Yayım teşkilâtındaki ihtisaslaşma çiftçinin ve çiftçi ailesinin gelişme seviyesine göre en mütevazî bir seviyeye indirilebilir. Ziraat ve zirai araştırma da ileri safhada değildir. Bunun neticesi olarak hayvancılık

ve bahçe kültürü yayımı — ki, bunlar için merkezde sadece birkaç mütehassıs bulunur — aynı ziraî yayım servisinin kumandası altına girmektedir.

Ziraî yayım faaliyeti esas birim sahaya ve birim hayvan başına düşen verimi arttırma esası üzerine teksif edilmiştir. En önemli gaye bitki yetiştirme ve hayvancılık için yüksek kalitede seçilmiş üretme materyali temin etmek, kimyevî gübrelemeyi tanıtmak, hastalık ve zararlılarla mücadele etmektir. Bütün bu tedbirler verimi arttırıcı basit tedbirler olarak kabul edilir ve çiftlik idaresinde bir zorluk yaratacağı düşünülmaz. Verimin artışı daima ekonomik bir terim olan verimlilik ile sıkı sıkıya ilgilidir. Bu terimin içinde aile işçilerinin intensif kullanılışı da mevcuttur.

Her ne kadar yayımın vazifesi bütün uluslarda, milli hududların da ötesine uzanan millî ekonomî içerisindeki tarımın katkısını arttırmak ise de, bu katkının karakteri gelişmiş ve gelişmemiş memleketlerde birbirinden tamamen farklıdır.

Eskiden mevcut tarımsal üretimde talebe göre yüksek bir gelir elastikiyeti sağlayacak üretimin ayarlanması ile iktifa edilirdi. Halbuki bugün danışman servisleri bizzat marketing problemleri, kâr getiren pazar mahreçlerinin bulunması, tarımsal üretimin değerlendirilmesi ve tüketicinin eğitilmesi v.s. meseleleriyle uğraşmaktadırlar. Gelişmemiş memleketlerde parola birim saha veya hayvan başına verimi arttırmak olduğu halde gelişmiş memleketlerde birim insan gücünün yaptığı istihsal ön plâna geçmektedir. Bu suretle ödenecek sermayenin rantabilitesi ve insan iş gücünün rasyonalizasyonu önem kazanmaktadır. Bütün bunların paralelinde çiftlik idaresinde de değişmeler olmaktadır. Gelişmemiş memleketler bu konuda sadece çiftlik işlerini düşündükleri halde gelişmiş memleketlerde çiftlik idaresi yayım servisinin üzerinde önemle durduğu bir konudur. Ekonomik görüşler gelişmiş memleketlerde her ne kadar daha büyük önem kazanmakta iseler de gittikçe karışık bir hal alan teknik ilişkiler her iki memleket tipinde de ihmâl edilmemeye mecburdur.

Ziraî yayımın önemi içerisinde bulunan diğer bir unsur da tarımsal hayatın ve tarımın sosyal bir bünyesi ile bünyesel değişiklikleridir. Mamafih, bunlar değişik açılardan farklı görünüşler gösterirler. Örneğin gelişmemiş memleketler, rasyonel üretim sağlayıcı reformlara gitmek ihtiyacında oldukları halde, gelişmiş uluslar insan iş gücünün ziraattan alınıp endüstriye hızla kaydırılması ve meselâ bölgesel endüstrileşmede olduğu gibi tarım sahasının haricinde istihsal imkânlarını araştırarak marjinal toprakların elimine edilmesi problemleriyle uğraşırlar.

Gelişmemiş memleketlerde, yayım için bir çiftlik veya ailenin katkısı özel bir önem taşır. Ev idaresi ile çiftlik sıkı sıkıya birbirine bağlıdır. Tarımsal alanlarda ziraî öğretimin kifayetli olmaması dolayısıyla, tarım gençliğinin yayımı aşırı bir önem kazanmaktadır.

Ziraat ev ekonomisi gelişmiş memleketlerde sermayeyi rantabl kullanma esasına dayanarak ailenin genel refah seviyesi yönünden başarılı olabilir. Bu maksat için elbiseçilik, sebze yetiştiriciliği elverişli besin ve gıda hazırlama, çocuk bakımı, hijyen, ev eşyaları, sayılabilir. Tarımsal gençliğin yayımı geleceğin ziraat organizasyonlarına lider yetiştirme yönünden de önem kazanır. Bu organizasyonlar şimdiye dek az gelişmiş iseler de yayımın bu branşı bir «Fidancılık» okulu şeklinde hizmet görebilir.

Gelişmemiş bir memlekette bir çiftçi kadını üretimin her safhasına girmiştir. Gelişmiş memleketteki kadın ise, çiftlik ve ev idaresi yönünden ziraatla ev ekonomisinin koordine yollarını arar.

İdarî vazifeler de ziraî yayımın tesiri altında kalırlar. Tarla ile ilgilenen diğer hizmet teşekkülleri olmadığı zamanda mevzii şartları tanıma yönünden yayımın rolü büyüktür. Bu vazifeler içerisinde tarımsal istatistiklerin toplanması meselâ sahaların tescili, nümune alma v.s. vardır. Bu işler yayım hizmetinin büyük bir çalışma kapasitesini kapsar. Gelişmemiş memleketlerde yayım teşekkülünün çalışma metodları tarımsal nüfusun emrinde olan yeğane hizmet servisi şeklindedir. Yayım kanalı ile beslenerek geliştirilmesi düşünülen tarım istihsal faktörleri, yaşama şartları ve diğer kolaylıkların sınırlı olması doayısıyla engellenir. Esasında bu yeknesak ve idarî olan işler yayımcıyı direk olarak ilgilendirmez ve çok zaman alırlar. Bu sebepten bu gibi işler yayımcıdan başka birine yaptırılmalı veya hiç değilse yayımcıya yardımcı personel vererek bu gibi işlerden mümkün mertebe uzaklaşmasına yardım edilmelidir.

Yayım müessesesi bir tevzi yeridir de. Büyük miktarda tohum, gübre, ilaç, v.s. nin dağıtımında yayımcı çoğu kere bir ara basamaktır.

Satış işleriyle yayımcının ilgilenmesi tarımsal üretimin marketing organizasyonu ile de uğraşması sonucunu doğurmaktadır. Fakat bu hadaki başarısızlıklar halkın güvenliğini uzun müddet rencide edebilir. Bununla beraber genellikle tarımsal organizasyondaki gelişmeler (bunlar arasında su kontrol idareleri gibi yarı resmî teşekküller) ve özel olarak kooperatifler kazanç, marketing ve kredi yönünden ziraî yayıma çok büyük yardım kaynağı teşkil ederler.

Mamafih, şunu da hatırdan çıkarmamak icabeder ki, bazı kontrol ve nezaret işleri yayımın zıttıdır ve yayım servisine verilmemelidir. Zira yayım her an için halkın tamamen güvendiği bir müessese olmalı-

dır. Meselâ tarımsal ürünün teftişi, çiftçilerin su idaresinin ayarlamalarına razı olup olmadıklarını kontrol etmek diğer teşekküllere verilmiştir.

Yayım İle Toplumsal Kalkınmanın Karşılaştırılması

Az gelişmiş memleketlerde toplumsal kalkınma terimi çok kullanılır. Fakat şurasını belirtmek icabeder ki, şayet yayım geniş mânâsiyle ele alınır ve toplumsal kalkınma da kendi kendini tavsiye eden tahrik edici bir dış faaliyet olarak kabul edilirse bu iki terimin farklı şeyler olmadığı meydana çıkar. Bunlar üzerine tam bir tarif S.K. Dey'in makalesinde verilmiştir. Yayım kendi kendini geliştiren bir metod olarak tarif edilmektedir. Toplumsal kalkınmadaki birkaç yol gösterici, vazifelerini yayımcıya tedricen bırakmış durumdadır. Müşteriler yayımcı ile işbirliği halinde çalışma yoluna gitmek istemelerine rağmen yayım personeline talep sorusunu geride bırakacak önemli vazifeler de düşmektedir. Yayım geniş anlamı ile ele alındığında toplum kalkınmasına büyük mikyasta benzerlik gösterir. Zira bunların her ikisi de temel olarak geri kalmış toplum açısından hareket almaktadırlar. Yayım dar mânâda ele alındığı zaman teknik ve bilginin halka intikalı şeklinde tarif edilir ise de bu tarif her zaman doğru değildir. Verilen bilgilerin onların şart ve isteklerine uygunluğu bahis konusu olduğuna göre ters istikamette toplumdan yayıma doğru akan bir haberleşmenin varlığını kabul etmek zorunluğu vardır. Bu sebepten yayıma dış hududlar, toplum kalkınmasına da iç hududlar denebilir. Tabir caizse toplum kalkınması yayımın büzüterek gerilip açılması şekliyle izah edilebilir. Yayımın vazifesi zayıflamış toplumu kuvvetlendirmektir. Bu toplumda bir durgunluk bir uyuşukluk vardır. Harekete getirebilmek için özel bir muameleye ihtiyaç vardır. Yayım toplum içinde gelişmeyi yavaşlatan engelleri kaldırmaya uğraşır. Toplum kalkınması yayımın en yakın yardımcısı olup onun devamlılığını ve bulunduğu noktadan daha ileriye götürülmesini sağlar. Toplum kalkınması kendi kendini tasviye eden vazifeler olduğuna göre, geniş anlamı ile yayımdaki devamlı hallere sahip değildir. Halkın intibakı temin edildikten sonra yayımcının işleri adet haline gelmiş hareketler topluluğu halini alır. Ancak bundan sonra mevzii bir grup yayımdan tam olarak faydalanır ve kendisine getirilen yenilikleri anlamaya ve kullanmaya hazır duruma gelmiş olur. Ross (12) ye göre toplum kalkınmasının son safhası şu şekilde tarif edilmektedir: «Toplumsal ihtiyaç ve gayelerini tesbit etmek, onları tanzim edip sıralamak, güveni arttırmak, ihtiyaç ve gayelerle meşgul olabilecek iç ve dış kaynakları tesbit etmek, harekete geçirmek, yaymak, kooperatifçilik ve birlikte çalışma hamleleri yapmak ve pratikleştirmektir.» Halka eğilmiş kal-

kınma programında zor ve mes'uliyetli de olsa birçok işler yayımcı tarafından bizzat yapıldığı halde bazı vazifeler de kasten, halkın bizzat tamamlamasına terkedilmek üzere yarım bırakılır. Bu kaide yayımda genel bir prensiptir. Bu prensip şöyle formüle edilebilir: Halka kendi kendine yardım edebilmesi için yardım etmek. Bu açıklamalardan yayım ve toplumsal kalkınmanın bölünemez bir bütünün değişik yönleri olduğu neticesine varılabilir. Bunlardan hangisine daha çok önem verileceğini toplumun o andaki gelişme derecesi tayin eder.

Yayım Metodları

Gelişmiş bir memlekette, yayımda sistematik koordineli sistemin tatbik edildiği en geniş anlamı ile programların yapıldığı bir ortamda, geniş çapta birbirinden farklı hizmet ve otoritelere bağlı bir durumuyla yayımı gerçek şekliyle uygulamanın zor olacağı iddia edilebilir.

Gelişmemiş memleketlerde demonstrasyonlar yayım metodlarının temel taşı olarak kabul edilebilir. Tohum, fide, ticarî gübre, ilaç v.s. gibi rekabete dayanan unsurların teşhir edilerek taltif sisteminin uygulanması, genellikle verimli neticeler vermektedir.

Az gelişmiş bölgelerde hüküm süren sistem «Kapalı Toplum» sistemidir ki, bunlarda grup akrabalıkları çok sıkıdır. Buralarda grupları yaklaştırmak temel yayım metodudur.

Toplumun sosyal ve kültürel gelenekleri de bu meyanda önemli rol oynarlar. İşletme sistemleri meselâ işletme büyüklüğüne göre değişen çeşitli malî vesaitlere itibar edilmezse, oldukça yeknesaktır. Bu sebepten münferit metodların grup metodlarının yerini alacağı neticesine varılır. Kütle metodları ise, bunların her ikisine de yardım edecektir.

S U M M A R Y

The importance, scope and methodology of rural extension in mainly agrarian developing countries, and its relation to vocational teaching is dealt with. As to the latter, extension has to take the lead. The different viewpoints on rural development projects ranging between collective farming and community development are discussed.

LİTERATÜR KAYNAKLARI

- 1 — ANONYMOUS, Disposal of agricultural surpluses, FAO, Rome 1954.

- 2 — SEN S.R. — Impact and implications of foreign surplus disposal on underdeveloped economics. *Journal of Farm Economics*, Vol. XLII, No. 5, 1960.
- 3 — CLARK Collin — The conditions of economic progress. London 1957.
- 4 — ROSTOW W.W. — The «take—off» into self—sustained growth. *Economic Journal*, March 1956, London.
- 5 — EDDING F. — Internationale Tendenzen in der Entwicklung der Ausgaben für Schulen und Hochschulen. *Kieler Studien*, 47, Kiel 1958.
- 6 — MENDRAS H. — Les paysans et la modernisation de l'agriculture. Paris 1958.
- 7 — FROST J. — Die holländische Landwirtschaft, ein Muster moderner Rationalisierung. Berlin, 1930.
- 8 — VRIES E. DE — Economic aspects of agricultural extension. 6 th. International training centre on rural extension, Wageningen, 1958.
- 9 — ARNI E. — Form of settlement. Jerusalem, 1958.
- 10 — PENDERS J.M.A. — Compte rendu de la vulgarisation agricole en Tunisie. Mimeographed release for the Tunisian Ministry of Agriculture. The Hague, January 1962.
- 11 — SCHILLER O. — Co-operative farming and individual farming on co-operative lines. New Delhi, 1957.
- 12 — ROSS M.J. — Community organization. New York 1955.